

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשערה: אתחן, סליק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא מפשט; מרא – מרא; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טפחא – טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מוקד – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סק' 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – הקיש; השלישית – (קדמא – סדר קדמות; אלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואילא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מוציא; תלישא-גדולה – תישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; פ' – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.1 במדבר מסעי לג,א

במדבר מסעי לג,ב: וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי ה' וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:

[ב] אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם – תביר טפחא, לא מתבנית דרגא / מרכא תביר [מרכא] טפחא, ולא מתבנית תבנית תביר מרכא טפחא. 1 מתוך 22 מופעים בתורה. כמו-כן התבנית **[ב] וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם** – קדמא ואזלא תביר טפחא, היא כנראה היחידה בכל התורה כולה.

מסכת סופרים פרק ב הלכה יא אבל בשיטין (מספר שורות בדף ספר תורה קשור לגודל כתב האותיות) נתנו טעם, **כמסעות** ארבעים ושנים, וכרבות של ישראל ישנים, וכזקנים של ישראל שבעים ושנים, וכתוכחות של משנה תורה תשעים ושמונה, הכל לפי הכתב. **כמסעות**, שנאמר **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם**; וגו' **רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ז ה"י** ... מנין השיטין שבכל דף ודף לא פחות (*) משמנה (ח) וארבעים ולא יתור על ששים, וגו' **פ"ז ה"א** וכל הדברים האלו למצוה מן המובחר ואם שינה לא פסל, וגו' **אור החיים וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם**. וגו' ... שהתחיל משה לכתב בפנקסו במצות המלך (הקב"ה) מיום שיצאו ממצרים ... היה כותב כל מסע בזמנו עד שהגיעו לערבות מואב. ואחר כך אמר ה' אליו **שיסדרם בתורה** כדרך שהיו כותבים אצלו, והוא מה שאמר הכתוב **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם** ... ואומר **עַל-פִּי ה'** לומר שמכתב הראשון עצמו היה **עַל-פִּי ה'** הוא אמר אליו שיהיה וכתב והולך. ואומר **וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם** וגו' פרוש אלה הם המסעות האמורים שכתב משה **לְמוֹצְאֵיהֶם** כל אחד בזמנו ובמקומו, **זוה העתקה**. ראה (**דב וילך ט"א**), **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת** בענין כתיבת ספר תורה ראשון והעתקה ממנו ל-13 ספרים.

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד לכתבת ספר תורה, ע"פ אור החיים, ה' צוה למשה לכתוב בפנקסו ואח"כ צוהו להעתיק דבריו מפנקסו לספר התורה כדרך שהיו כותבים אצלו. כמו כן, הסופר יקרא היינו מוציא מוצאיהם כל מלה מפיו **לְמִסְעֵיהֶם** ואח"כ יכתוב אותה. אפשר כי זה מקור **להלכות** (א) העתקת ספר תורה מספר אחר ו- (ב) לקריאת כל מלה בפיו קודם שיכתבנה. נאמר ב-**מסכת סופרים פרק א הלכה יג** ... ואינו רשאי לכתוב אלא אם כן יודע לקרות. ונאמר ב-**הלכה יד** ספר תורה שכתבו מין, או מסור, או גר, או עבד, או חרש, או שוטה, או קטן, אל יקרא בו. זה הכלל, כל המוציא את הרבים ידי חובתן, אף כתבו מוציא את הרבים ידי חובתן. **שו"ע יו"ד רעד סעיף ב** צריך שיהיה לפניו ספר אחר, שיעתיק ממנו, ג שאסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. **[ב] וצריך (א) שיקרא את תיבה בפיו קודם שיכתבנה. אור המאיר** – תורה ותפילה בקול **מוצאיהם** – ה' מוצאות הפה.

אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם – תביר טפחא, אפשר כי טפחא מרבה את כל הכותבים ותביר ממעט להתיר קריאה רק בספרי תורה של סופרים כשרים.
עַל-פִּי ה' הוא אמר אליו שיהיה וכתב והולך (**אור החיים**) **עַל-פִּי ה'** – מונח, ריבה כתיבת כל יום על כתיבת היום הראשון שתהיה כצויו הראשון ע"פ ה', **עַל-פִּי ה'** – אתחנא, מגביל כמו שמשנה החל לכתב ע"פ ה' היינו לשם קדושת ה', ואח"כ כל יום כותב והולך ואינו חוזר ואומר לשם ה' כך כל סופר יעשה כנפסק ב- **שו"ע יו"ד רעד סעיף א** [א] **צריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב: ספר זה אני כותב <א> לשם קדושת ספר תורה. ב ומספיק לכל הספר. סופרי סת"ם נוהגים לומר כל יום לפני הכתיבה לשם קדושת אזכרת שם ה' שיכתבו אותו יום.**

במדבר מסעי לג,ג: וַיִּסְעוּ מֵרַעְמַסֵּס בְּתַרְדֵּשׁ הָרְאשֹׁן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַתַּרְדֵּשׁ הָרְאשֹׁן

מִמְחַרְת הַפִּסְח יָצְאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בֵּינָה רְמָה לְעִינֵי פְלִמְצָרִים:

תורה תמימה (ג) בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַתַּרְדֵּשׁ ... ור' ברכיה אמר, כתיב ויסעו מרעמסס בחודש הראשון בחמשה עשר יום לחודש, כד יטמע בלילי מועדא ארבעה עשר מטמיעין אית בה, הוי - משקיעת החמה אתה מונה ללבנה (ג) **[ירושלמי ר"ה פ"ב ה"ח (וילנה יד ב)]:**

מִמְחַרְת הַפִּסְח - ממחרת שחיתת הפסח, ואימתי - בחמשה עשר (ג) **[ירושלמי חלה פ"ב ה"א]:**

מִמְחַרְת הַפִּסְח יָצְאוּ - וכתוב אחד אומר (פ' ראה) הוציאך ה' ממצרים לילה, הא כיצד, מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב (ד)

[זבכות ט' א']:

תורה תמימה הערה ב שרש טמע ענינו ביאת השמש ... ואין כאן מן החודש אלא ארבעה עשר שקיעות, שהרי ביום שנסעו עדיין לא שקעה חמה, ודבר זה מסורת וקבלה היא, וכך מבואר בברייתא דשמואל ירחינאנה ובסדר עולם ירושלמי על הפ' **ויהי השמש באה (פ' לך) ...** דהמולד של חודש ניסן של אותה השנה שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ד' **אחר חצות היום בתחלת שש שעות אחרונות,**

- טט – ע"פ פירוש **אור שמחה ירושלמי ר"ה** ... וקבלה בידינו שמולד ניסן בשנת יציאת מצרים היה בין שקיעת החמה ובין צאת הכוכבים. כאשר יש עדיין אור, זה נחשב כחלק מיום רביעי. משה רבנו קידש את יום חמישי להיות ראש חודש ניסן, היינו היום הבא אחרי צאת הכוכבים. שקיעת החמה בסוף זמן האור של יום רביעי הוהשבה כאחרונה בחודש הקודם, כי אין מחשבין שעות לחדשים. אלא ודאי **דמחשבינן החודש מיום המחרת** והיה לפי"ז ר"ח ביום ה', ויום ה' של יציאתם היה בט"ו לחודש כמבואר. ונראה דכונה אחת לדרשה זו עם הדרשה בכבלי מגילה ה' א' מניין שאין מחשבין שעות לחדשים, שבארנוה בפ' בהעלותך בפסוק **עד חודש ימים (יא כ')**, יעו"ש וראוים הדברים לצרף לכאן:

- **וַיִּסְעוּ מֵרַעְמַסֵּס בְּתַרְדֵּשׁ הָרְאשֹׁן** חלק ראשון ברישא הפסוק בטעמים עליונים – מפסיק ענין.
- חלק שני תבנית מפסיקת דיבור **בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם** - מרכא תביר טפחא, אפשר באה לרמז על יום יציאת מצרים וע"י האפיון **לַתַּרְדֵּשׁ הָרְאשֹׁן** על יום ראש חודש ניסן של שנת יציאת מצרים כפי הפירוש על **שמות בא יב,ב הַתַּרְדֵּשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשֹׁן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה**. תבנית טעמים מרכא תביר טפחא מרמזת על כעין קבוצת פרטים שלא כולם חייבים להתקיים ביחד. כאן הנושא הוא זמן מולד הלבנה וקידוש ראש חדש.
  - הפרטים הם שעות אור השמש של יום מולד הלבנה.
  - אם מולד הלבנה היה בלילה ועד חצות היום, בית-דין מקדשים את יום מולד הלבנה להיות ראש חודש.
  - אם מולד הלבנה היה אחר חצות היום וזה כולל גם בין שקיעת החמה לצאת הכוכבים, אין מחשבים שעות לחדשים ומקדשים את יום המחרת המתחיל בצאת הכוכבים אחרי מולד הלבנה להיות ראש חודש.
- לפי **תורה שלמה (שמות בא יב,ב) בְּרֵאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ בְּעֶרְבׁ הַתַּאֲכָלוֹ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֲדָשׁ**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות ההשעיות: אֲתָנָה, סִלְקָה = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹדֵךְ פֶּשֶׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא = מאריך, רבוי; דִּרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממש; לֹא מִשְׁ; טַפְסָא = טרף – שנוי
משמעות, רבוי מתפשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב"ש עשוייה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דִּרְגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה שההלכה
חלה רק על חלק מפרטיה; מִקְנֵה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פֶּסֶק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשֶׁטָא – פשוט, 1; זִקְה־קֶטֶן – 2; זִקְה־גְדוּלָא – 3;
רְבִיעֵ – 4 ... זִקְה־קֶטֶן ... זִקְה־קֶטֶן בחצי פסוק – הִקְשָׁה; הַשְׁלִישִׁי: (קִדְמָא – סדר קדמות; אֹזְלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־סֵי – יוצא מהענין; קִדְמָא אֹזְלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא־קֶטֶנָה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מְחִיצָה; תְּלִישָׁא־גְדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מְחִיצָה; פֶּרַח – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

בְּעֶרְבֵ: עד מתן תורה הלילה הלך אחר היום והחילוף היה בחצות הלילה. לכן אחרי 14 שקיעות שמש בניסן של יציאת מצרים חלה מצות אכילת מצה, זה משמעות הקרא **בְּרֵאשֵׁן בְּאֶרְבַּעָה עֶשְׂרֵ יוֹם לְחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֵ תֵאֲכֹלֵ מִצָּת**. מהקרא **עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לְחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֵ:** נלמד השנוי שהיום הולך אחרי הלילה, כי יציאת מצרים היא מבוא למתן תורה.
• לדורות מצות אכילת מצה חלה אחרי שעברו ארבעה עשר יום שלמים מצאת הכוכבים בראש חודש ניסן ועד שהגיעה שעת צאת הכוכבים שאחרי אור היום של כ"א בניסן. והדבר החשוב שמפסיק איסור החמץ שעונשו כרת.

במדבר מסעי לג,ח:

**וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיַּם הַמִּדְבָּרָה
וַיֵּלְכוּ בְּרֶדֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַר אֲחָם וַיַּחֲנוּ בְּמִרְיָה:**

וַיֵּלְכוּ - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה.
* אפשר שהלכו בשוויון, ללא תלונות ורק בהגיעם למרה התחילו להתלונן.
* **בְּרֶדֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים** - מונח מהפך פשטא (צירוף נדיר, המרמז על כעין לפחות שתי סדרות של מהפך פשטא ... זקף-קטן) אפשר שהלכו **בְּרֶדֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים** ביום אחד כי נשאו על כנפי נשרים כי נסחוככו בענני הכבוד בסכת.
* אבל **תורה שלמה** מביא השוואת הכתוב בין בשמות בשלח ובין במדבר מסעי, המלמדת שהלכו לפנים וחזרו לאחור דרך שלושת ימים (המרומז בסדרות של מהפך פשטא ...) והיו בהם שרצו לשוב למצרים שנדמתה להם ריקה מחלק גדול מגבריה ולעבוד ע"ז, ורק אח"כ פנו אל המדבר. לכן **וַיֵּלְכוּ** – קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה מרמז הליכה שוות מרחק או זמן של לפנים ולאחור שארעה בגלל אי השמעות בני ישראל למשה רבנו.

במדבר מסעי לג,גב:

**וְהוֹרֶשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאֶפְרַתֶּם אֶת כָּל-מִשְׁכֵּי־תֶם
וְאֶת כָּל-צִלְמֵי מִסְכַּתְתֶּם תֵּאֲבְדוּ וְאֶת כָּל-בְּמוֹתֶם תִּשְׁמְדוּ:**

וְהוֹרֶשְׁתֶּם - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה.
רש"י וגרשתם ובפסוק **לג,גב** פירש **והורשתם** אותה מיושביה וגו' (**שפת"ח** ד-והורשתם לשון גירושין), ואז **וישבתם בה**, ויחזרו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה.
* המעשה תלוי בעושה ולכן שוויון בביטול כל עבודה זרה ובגירוש עובדיה היושבים בא"י, בזה תלוי הקיום בארץ.

הרב ערן טמיר הי"ו עלון באהבה ובאמונה מס' 678 כט תמוז התשס"ח, פר' מסעי, ע' 11-12

פתחי תשובה אבן העזר עה סק"ו כל הזמנים שויים למצוה זו (ישו"ב א"י וירושתה) וכן מבואר בכל הפוסקים ראשונים ואחרונים וגו' בדברי חז"ל מצוות ישו"ב א"י **שקולה** כנגד כל המצוות, ולא כשאר המצוות השקולות לכל המצוות, אלא שקולה כמובן שאין התורה יכולה להופיע בעולם ואין מציאות אמיתית לעם ישראל בעולם אלא בא"י. לעומת זאת כשישראל שומרים תורה בחו"ל זהו רק ציונים וזיכרון בלבד וכתב המהר"ל (**גור אריה ה' פר' עקב**) "לא היה ראוי שישמרו (ישראל) המצוות בחו"ל"
שו"ת חלקת יעקב יורה דעה סימן קכח

(א) כבר ידוע דעת הרמב"ן בנימוקיו לפ' מסעי ובספר המצות שלו שמנה מצוה זו בכלל המצוות **"והורשתם את הארץ וישבתם בה"**, ובפ' אחרי האריך הרבה במצוה זו שהיא **שקולה כנגד כל המצוות** והרמב"ם שלא מנה מצוה זו האריך ג"כ בהל' מלכים פרק ה' בשבח ישו"ב א"י, וכבר נפסק הלכה בשלהי כתובות דהכל מעלין לא"י וגו'
אנציקלופדיה לתלמודית כרך ב, [ארץ ישראל] **עמוד רכג טור 1** ג. ישיבתה, ישובה ושאר דיניה. **ישיבתה**. מצוה לישב בארץ ישראל ולדור בה, ואמרו: וירשת אתם וישבת בארצם¹, שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות שבתורה²,
הערות 1. דברים יב כט., 2. ספרי שם; תוספתא ע"ז פ"ה.

בדרך דרש **במדבר רבה (וילנא) פרשה כג ט** כי אתם באים **וְהוֹרֶשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם** וזש"ה (**מ"ב לה**) מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו, מלפנו מבהמות ארץ אמר להם הקב"ה למדו מפרו של אליהו שבשעה שאמר אליהו לעובדי הבעל (**מלכים א' יח**) בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה כי אתם הרבים נתקבצו ת"ג נביאי הבעל ות"ג נביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגליו מן הארץ ראה מה כתיב שם (**מלכים א' יח**) ויתנו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפר הא' וינתחוהו וישימו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה את הפר הא' ואתחתהו ואש לא אשים מה עשה אליהו אמר להם בחרו **שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על מרעה אחד** והטילו עליהם גורלות אחד לשם ואחד לשם הבעל. ובחרו להם הפר האחד ופרו של אליהו מיד נמשך אחריו, והפר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל נביאי הבעל ונביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגלו עד שפתח אליהו ואמר לו לך עמהם. השיב הפר ואמר לו לעיני כל העם, אני וחבירי יצאנו מבטן אחת מפרה אחת וגדלנו במרעה אחד והוא עלה בחלקו של מקום ושמו של הקב"ה מתקדש עליו ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו פר פר אל תירא לך עמהם ואל ימצאו עליה, שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי כך מתקדש עליך. אמר לו וכך אתה מיעצני שבועה איני זו מכאן עד שתמסרני בידם שנא' (**מלכים א' יח**) ויקחו את הפר אשר נתן להם ומי נתן להם אליהו וגו'
וְהוֹרֶשְׁתֶּם - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה. **שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על מרעה אחד** ושוויון בקידוש שם שמים שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי כך מתקדש עליך

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
 תמצית ההשערות: אתחנן, סליק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל, מונח – רבוי; מוזק פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שנוי, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מוציא; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בחלוקה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.2 במדבר מסעי לג,א (התשע"ב)

תבנית טעמים כמו	מסע	במדבר מסעי לג,א - מט
סיפא שמע ישראל	(א)	[ה] וַיִּסְעוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס וַיַּחֲנוּ בְּסֹפֶת:
רישא: שמע ישראל	(ב)	[ו] וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתֶם אֲשֶׁר בְּקִצְהַ הַמִּדְבָּר:
רישא: פעם אנכי א-לקיך בטעם עליון, פעם אנכי ה' א-לקיך, סיפא רישא בר' א,א	(ג)	[ז] וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם וַיָּשֶׁבְ עַל-פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בְּעַל צִפּוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִדְבָּל:
רישא: אנכי בטעם עליון	(ד)	[ח] וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַר אֵתֶם וַיַּחֲנוּ בְּמִרְהָ:
רישא: אנכי בטעם עליון	(ה)	[ט] וַיִּסְעוּ מִמִּרְהָ וַיִּבְאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּימָּה עֲשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וּשְׁבַעִים תַּמָּרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(ו)	[י] וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(ז)	[יא] וַיִּסְעוּ מִיַּם-סוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר-סִין:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(ח)	[יב] וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר-סִין וַיַּחֲנוּ בְּדַפְקָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(ט)	[יג] וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ:
רישא: שמע ישראל	(י)	[יד] וַיִּסְעוּ מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיֹדִים וְלֹא-לָהֳוֹה שָׁם מַיִם לָעַם לְשֹׁתוֹת:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א	(יא)	[טו] וַיִּסְעוּ מִרַפְיֹדִים וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר סִינִי:
רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א	(יב)	[טז] וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתַּאֲוָה:
רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין ש"י	(יג)	[יז] וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת הַתַּאֲוָה וַיַּחֲנוּ בְּחִצְזֹת:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(יד)	[יח] וַיִּסְעוּ מִחִצְזֹת וַיַּחֲנוּ בְּרַתְמָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א	(טו)	[יט] וַיִּסְעוּ מִרַתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרַמֶּן פְּרָץ:
רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין ש"י	(טז)	[כ] וַיִּסְעוּ מִרַמֶּן פְּרָץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(יז)	[כא] וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרַסָּה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(יח)	[כב] וַיִּסְעוּ מִרַסָּה וַיַּחֲנוּ בְּקַהֲלָתָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(יט)	[כג] וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר-שֹׁפֵר:
רישא: שמע ישראל, בשלוש מלים! , סיפא כעין ש"י	(כ)	[כד] וַיִּסְעוּ מִהַר-שֹׁפֵר וַיַּחֲנוּ בְּחֶרְדָּה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(כא)	[כה] וַיִּסְעוּ מִחֶרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמִקְהֵלֹת:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(כב)	[כו] וַיִּסְעוּ מִמִּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(כג)	[כז] וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתַרְח:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(כד)	[כח] וַיִּסְעוּ מִתַּרְח וַיַּחֲנוּ בְּמַתְקָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(כה)	[כט] וַיִּסְעוּ מִמַּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמֹנָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(כו)	[ל] וַיִּסְעוּ מִחַשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמִסְרֹת:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א	(כז)	[לא] וַיִּסְעוּ מִמִּסְרֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִגְנֵי יַעֲקֹן:
רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א	(כח)	[לב] וַיִּסְעוּ מִבִּגְנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחַר הַנְּדָגָד:
רישא: בראשית ברא א-לקים, , סיפא כעין ש"י	(כט)	[לג] וַיִּסְעוּ מִחַר הַנְּדָגָד וַיַּחֲנוּ בְּיִטְבְּתָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(ל)	[לד] וַיִּסְעוּ מִיִּטְבְּתָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵבְרֹנָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ברא א,א	(לא)	[לה] וַיִּסְעוּ מִעֵבְרֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּעִצְיוֹן גִּבְר:
בראשית ברא א-לקים את השמים ואת הארץ; בשמונה מלים	(לב)	[לו] וַיִּסְעוּ מִעִצְיוֹן גִּבְר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר-צָן הוּא קָדָשׁ:
רישא: שמע ישראל	(לג)	[לז] וַיִּסְעוּ מִקָּדָשׁ וַיַּחֲנוּ בְּחַר הַחֵר בְּקִצְהַ אֶרֶץ אֲדוּם:
[לט] , סיפא כעין בר' א,א [מ] סיפא כעין ש"י		[לח] וַיַּעַל אֶהָרֹן הַפֶּהֶן אֶל-הַר הַחֵר עַל-פִּי ה' וַיִּמַּת שָׁם בְּשֵׁנַת הָאָרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ: [לט] וְאֶהָרֹן בֶּן-שֹׁלֵשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהַר הַחֵר: ס [מ] וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּדֶד עֶרְדַּ וְהוּא-יָשֵׁב בְּגִבְעַת בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֵא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
רישא: בראשית ברא א-לקים, , סיפא כעין ש"י	(לד)	[מא] וַיִּסְעוּ מִהַר הַחֵר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמֹנָה:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(לה)	[מב] וַיִּסְעוּ מִצִּלְמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹיִן:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י	(לו)	[מג] וַיִּסְעוּ מִפוֹיִן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְת:
רישא: שמע ישראל	(לז)	[מד] וַיִּסְעוּ מֵאַבְת וַיַּחֲנוּ בְּעֵינֵי הָעֲבָרִים בְּגִבְעוֹל מוֹאָב:
רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א	(לח)	[מה] וַיִּסְעוּ מֵעֵינֵי וַיַּחֲנוּ בְּדִיבְרֵן גֹּד:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
 תמצית ההשקפה: אתחנן, סליק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפא = טרףא – שני משמעות, רבוי ממשט; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקיש; השלישית: (קדטא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדטא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצת; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצת; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א,	(לט)	[מז] וַיִּסְעוּ מִדִּיבְרֵן גַּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֵן דְּבַלְתִּימָה:
רישא: בראשית ברא א-לקים, אנכי בטעם תח'	(מ)	[מז] וַיִּסְעוּ מִעַלְמֵן דְּבַלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵי הָעֵבְרִים לַפְּנֵי נָבוּ:
רישא: בראשית ברא א-לקים, אנכי בטעם תח'	(מא)	[מח] וַיִּסְעוּ מִהַרֵי הָעֵבְרִים וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:
, סיפא כעין ש"י	(מב)	[מט] וַיַּחֲנוּ עַל-הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשָׁמֹת עַד אֲבֵל הַשְּׂטִים בְּעַרְבַת מוֹאָב: ס

בראשית א,א: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
דברים ואתחנן ו,ד: שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

רש"י (א-ג) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים - אמר רבי יצחק (תנ"ב בראשית יא) : לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם" (ש"י, ב,ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח ב**בראשית**? משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תה"ק יא,ו); שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו (ראה יר' כז,ה), ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. **בראשית ברא אלהים** - אין המקרא הזה אומר אלא דורשני, כמו שדרשוהו רבותינו (ב"ר א,ו,1) : בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (מש' ח,כב) ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתה" (יר' ב,ג); עד הנה מדרש חכמים.

ספר הפרשיות, הרב אליהו כי-טוב, מסעי, סעיף רמזי מ"ב מסעות כתב בספר צרור המור הביאו מגן אברהם (סימן תכח) וזה תוכן הדברים: מ"ב מסעות כנגד שם הגדול של מ"ב אותיות וגו' אדם אחד קורא בכלם שיהא המשכן אחד ושמו שלם. והוא רמוז בפרשה ראשונה שבתורה, **במעשה בראשית**, שכל יום נברא בשש אותיות (אולי הכוונה לאותיות הראשונות שבשש תיבות שבכל יום נאמר "ויהי ערב ויהי בקר יום" פלוני, ובשבת – "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, ויכל" – נמצא שהתורה כולה תחלתה וסופה חתומה בחותם אחד (בשם מ"ב, מ"ב אותיות בבראשית, ... מ"ב מסעות בסוף ספר במדבר הקודם למשנה תורה). שם הקודש של מ"ב אותיות הוא היצא מראשי התיבות של תפלת רבי נחוניא בן הקנה "אנא בכח גדולתך וגו', שבעה פסוקים בני שש מלים כל אחד.

מ"ב מסעות עם אותן שבע שחזרו לאחוריהם – כנגד מ"ט שערי טומאה שהיו משוקעים בהם במצרים וכל הילוכם במדבר – לצאת מהם ולזכות במ"ט שערי קדושה. (ומסע אחרון שבו עברו את הירדן - כנגד שער חמשים שזכו לו ובעשור לניסן היה, שהוא שבת הגדול – הגדול בחמשים שבתות השנה).
שמע ישראל הוי"ה א-להינו הוי"ה אחד ... 6 מלים 25 אותיות
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ... 6 מלים 25 אותיות
 סה"כ חמשים אותיות וכנגדם חמשים מסעות עד עברם את הירדן, חמשים תיקונים לעבור ממ"ט שערי טומאה לחמשים שערי טהרה וקדושה.

דבר מלכות התשע"ב מטות מסעי, נקודות משיחות קודש, ע"פ לוקטי שיחות חלק י"ח, מע' 390 והלאה בתרגום מיידיש, מסעות בני ישראל בזמן הגלות ... אמר לו הקב"ה למשה: מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני, לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל (תנחומא מסעי ג) (תמצות הדברים) ... ו"ל בזה ע"פ פנימיות הענינים: הנה המ"ב מסעות רומזים גם על הברור של מדבר העמים בזמן הגלות, כי המדבר הוא מקום יניקת הקלפות "נחש שרף ועקרב" שהם ג' הקלפות הטמאות ולכן אין במדבר גדול צמח ודשא כלל, כי ההשפעה באה מהקדושה והקליפות אינם בטלים לקדושה, משום הכי אינם מקבלים ההשפעה, וסיום המסעות הוא ב"ירדן ירחו" הרומז לגלוי משיח שעליו נאמר "והירחו ביראת ה'", שאז תבטל מציאות הרע דמדבר העמים ובלשון הכתוב "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ".
 והנה לצורך עבודת הברור של מדבר העמים ירדה הנשמה למקום הסתר של אלקות, ירידה לצורך עלית המדבר ולצורך עלית הנשמה, ובגלות נרגשת ירידה אבל כאשר חוזרים שווה העלייה שלאחר הירידה מתגלה שהמסעות עצמם הם חלק מהעלייה, שמתגלה כי גם הסתר זה הוא חסדי ה'.

מדבר העמים והקליפות הם ממעשי בראשית וחסא אדם הראשון. שמע ישראל הבלתי מושלם הוא עבודת הברור להגיע לקבלת עול מלכות שמים בשלמות.

בשם **שב"פ ג'** "נחש שרף ועקרב" עולה 1310, גי' "מדבר מקום טמא ג' סְגִי קִלְפֹת, בלעם" עולה 1310

הרב א"צ קלוגר: מסעות במדבר הם הכנה שהולכים לבנות את א"י, תכלית בריאת העולם, כפ' **רש"י (בר' א,א)** כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, אפשר כי תבנית הטעמים מבטאה את הקשר בין הבריאה ובין תכליתה האמורה להתגלות בא"י **כרש"י** כמו שדרשוהו רבותינו (**ב"ר א,ו,1**) : בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (מש' ח,כב) ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתה" (**יר' ב,ג**);
 בראשית הארץ נבראה עבור ישראל והתורה בא"י, בראשית והמסעות לקראת א"י הם אותה תכלית

שמע ישראל הוי"ה א-להינו הוי"ה אחד ... 6 מלים 25 אותיות
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ... 6 מלים 25 אותיות
 בפרשת שמע ישראל ממלת **ואהבת** עד **ובשעריך** 42 מלים, וכנגדן 42 מסעות במדבר שהרישא של רוב פסוקיהן **ויסעו מ...** בתבנית טעמי רישא **שמע ישראל** - טפחא אתנח, וכנגדן 7 פעמים 6 מלים (סה"כ 42) בתפילת רבי נחוניא בן הקנה "אנא בכח וגו' "
תיקון קבלת עול מלכות שמים (א) בחניה (ב) בנסיעה
 42 מסעות ו-42 תחנות איסוף בדרך שתפקידן העלאת (= שחרור) נשמות ישראל שנלכדו במדבר בידי בן בליעל מחטא אדם הראשון
 42 תחנות תיקון **ודברת במ בשבתך בביתך ... ובשכבך ובקומך**
 42 מסעות תיקון של **ודברת במ ... ובלכתך בדרך**
 (אין התשע"ג)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשקפה: אתנה, סליק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מופך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש; לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי ממש; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מנח – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; ... זק-קטן ... זק-קטן כחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציג; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציג; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.3 במדבר מסעי לג,א (התשע"ד)

במדבר מסעי לג,ז - ח: [ז] וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם וַיָּשֻׁב עַל-פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בַעַל צְפּוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִןְדָּל:

[ח] וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה נִלְכְּזוּ הַרְדָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר אֲתֶם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר:

ירשא: וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם כעין אנכי ... א-לקיך בטעם עליון, וַיָּשֻׁב עַל-פִּי הַחִירֹת כעין אנכי ה' א-לקיך בטעם עליון, וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִןְדָּל סיפא כעין ירשא בר' א, א

אפשר כי מכה אנכי ה' א-לקיך לא הרהרו אולי יש ממש בבעל צפון כי אם וַיָּשֻׁב בלב אחד שבו לשמים. וזהו אומר וַיָּשֻׁב בלשון יחיד, וגם וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִןְדָּל ולא לפני בעל צפון. (אלשיך) (טט – שלא תהא חנייתם נקראת על שם עבודה זרה)

באופן שכשנסעו לא היה מפי החירות שהוא לפני בעל צפון. שאם היו נוסעים מלפני בעל צפון איך צידדו עצמן מבעל צפון להיותה עבודה זרה, נמצאו נוסעים (ג,ח) מִפְּנֵי הַחִירֹת ולא מפני בעל צפון כי לא היו לפניו. וזה אומר מִפְּנֵי ולא נאמר מפי החירות:

אך אותו אחדות הלב לא התמיד, כי אם וַיַּחֲנוּ בלשון רבים לִפְנֵי מִןְדָּל. כי שם אמרו המבלי אין קברים, (תה' קו"ג) וַיַּחֲנוּ עַל-יָם בְּיָם-סוּף: (אלשיך במדבר לג):

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ה הלכה יא

לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודת כוכבים פלונית וכיוצא בה, וכל עבודת כוכבים הכתובה בכתבי הקדש מותר להזכיר שמה כגון פעור ובל ונבו וגד וכיוצא בהן, ואסור לגרום לאחרים שידרו ושיקיימו בשם עבודת כוכבים, ואינו לוקה אלא הנודר בשמה והמקיים בשמה והוא הנשבע בשמה. /השגת הראב"ד/ ואינו לוקה אלא הנודר והמקיים בשמה והוא הנשבע בשמה. א"א זה לא אמרו בגמרא אלא אליבא דר"י דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולית הלכתא כותיה אלא כר' יוחנן משום דר"י הגלילי דאמר כל ל"ת שבתורה וכו' חוץ מנשבע ומימר.

והביא דובר משרים הלכות עבודה זרה פרק ה [יא] דיון בבבלי סנה' שהתורה ציינה מסע המסתיים במקום של ע"ז ו"וכל ע"ז הכתובה בכתבי הקדש מותר להזכיר כגון פעור כו' (אבל הלא כתובה אסור). מימרא דר"י (בבלי סנה') פ"ד מיתות דס"ג ע"ב י"ע ש וראיתי לרבותינו בעלי התוס' בס' דעת זקנים בפ' בשלח אקרא ד- (שמ' בשלח י"ג, ד) לִפְנֵי בַעַל צְפּוֹן כו' שהקשה זו"ל תימה להרב רבי יאודה היאך אמר לו (הקב"ה למשה) שיחנו על הים לפני בעל צפון ואמרינן אסור לאדם לומר לחברו המתן לי בע"ז פלוני וגו'. אבל מספר האלשיך לומדים שלא חנו בסמוך לע"ז אלא במקום אחר.

שמות בשלח י"ב: זכר אל-גני ישראל וַיָּשֻׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִּי הַחִירֹת בֵּין מִןְדָּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צְפּוֹן נִחְתָּו עַל-הַיָּם:

על-פי – מקף כרב-מצב (א) היתר להזכיר בפה עבודה זרה הכתובה בתורה (ב) איסור להזכיר בפה עבודה זרה שאינה הכתובה בתורה על-פי החירות – טעם המונח בתבנית מונח זקן-קטן עשוי לרמז למצב ביניים שאף ששם ע"ז זאת מוזכר, בכל זאת עדיף לציין מקום בשם אחר או בשם מקום סמוך.

מֵאֵתֶם – זקן-קטן ... הַחִירֹת – זקן-קטן, פעמיים זקן-קטן בין שני קיסרים כעין היקש. ההלכה כאן שלא לציין מקום של עבודה זרה שאינה כתובה בתורה. ההיקש מכאן להלכה שלא לגרום או שלא ידור ולא יקיים בשם עבודה זרה. יש להדגיש ההבדל בין (שמ' בשלח י"ג, ד) לִפְנֵי פִּי הַחִירֹת ובין (במ' מסעי לג, א) עַל-פִּי הַחִירֹת שהמקף הוא רק כאן ולכן רק מכאן אפשר ללמוד את הרב מצב של מה מותר ומה אסור להזכיר וכן ההיקש.

במדבר מסעי לג,ט: וַיִּסְעוּ מִמִּדְבָּר וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר:

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר עֲשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם:

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר – טפחא אתנה וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר – תלישא-גדולה

מדרש אגדה (בבב' פרשת בשלח פרק טו

[כז] שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם. אלו י"ב שבטים. וְשִׁבְעִים תְּמָרִים. אלו שבעים זקנים של סנהדרין:

פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות פרשת בשלח פרק טו (כז)

ויבאו אילמה ושם שתיים עשרה עינות מים. מגיד שאותו מקום מהולל מכל הארצות במים. תדע שהרי היו שנים עשר מבויעים וְלֹא ספקו אלא אשבעים דקלים, כיון שבאו ישראל ושרו עליהם ששים ריבוא ספקו להם שנאמר ויחנו שם על המים, דברי ר' יהושע, ר' אליעזר אומר מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו ברא שם שנים עשר מבויעים, כנגד י"ב שבטים של יעקב, ושבעים דקלים, כנגד שבעים זקנים: ויחנו שם על המים. שהיו מתעסקים במצות שנתנו להם במרה:

בעה"ט – וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר. ולא אמר ויחנו באילם, מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס שיצאו י"ב עינות מים, ואז חנו שם.

* וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר – תלישא-גדולה, נס יהודי של תלישת – בהקעות מקורות מים ממעט להרבה לגוף ומים לנפש – תורה ורוח הקדש.

* וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר – תלישא-גדולה, בתפקיד בעל בחינה נעלה וזה מנוי ראשון של שבעים זקני סנהדרין,

בעל בחינה נעלה מרמז למלת אלה"ם כפ' הרב יוסף חיים בן אליהו מבגדד, ספר מלאך הברית, ע' על שמות בשלח טו, כז:

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר וְשָׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם: יובן בס"ד לרמזו אלימה גי' מיל"ה ע"ה (עם כולל) גם יש בה אותיות מיל"ה והאלף רמז לאלהיה מלאך הברית הבא בשעת המילה. גם אלימ"ה אותיות אלה"ם והוא ע"ד מ"ש הרב מאורי אור ז"ל ת"ל מילה ע"ה (עם כולל) גי' אלהים רמז על קיבוץ הג' ביסוד ע"ש גם הרב גלאנטי ז"ל כתב וז"ל שם אֲלֵהִים יש בו תיבת מילה וא' רמז לאחדות וכאשר כתבנו לעיל בס"ד וַיָּבֹאוּ אֶל-מִדְבָּר – תלישא-גדולה, גי' ג' א-לקי"ם רמז על קיבוץ (גבורה) ביסוד רמז לאחדות הבריה בא-לקים

ב-שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה – מונח גרשיים, עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין אחד או שני יצא מן הכלל, לידון בענין אחר שלא כענינו, יצא להקל ולהחמיר.

* כעין אחד או שניים יצא מן הכלל, כפירוש בעה"ט מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס

* לידון בענין אחר שלא כענינו שיצאו י"ב עינות מים, כנגד ע"ב שבטים

* יצא להקל ואז חנו שם.

* ולהחמיר (א) שמינו סנהדרין של שבעים (ב) שהתעסקו במצוות ומאו התחילו להתחייב בקיומם כגון שבת כמוזכר בפר' המן הקודמת למתן תורה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ו
תמצית ההשקפה: אתחן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן כחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פאז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

במדבר מסעי לג,גב – נד:

[נא] דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את-הירדן אל-ארץ כנען:

[נב] והורשתם את-כל-ישיבי הארץ מפניכם ואבדתם את-כל-משכיתם ואת-כל-צלמיו מסכתם תאבדו ואת-כל-בנותם תשמידו:

[נג] והורשתם את-הארץ וישבתם-בה כי לכם נתתי את-הארץ לרשת אתה:

[נד] והתנחלתם את-הארץ בנוהל למשפחתכם לרוב תרבו את-נחלתו ולמעט תמעית את-נחלתו אל-אשר-יצא לו שמה הנוהל לו יהיה

למטות אבותיכם תתנחלו:

רש"י - (נא נב) כי אתם עברים את-הירדן וגו', [נב] והורשתם וגו' - ... אמר להם משה: כשאתם עוברים בירדן ביבשה על מנת כן תעברו, ואם לאו, מים באין ושוטפין אתכם, וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בירדן וכו'; כדאיתא במסכת סוטה (זד,א), ובתוספתא דסוטה (ח,ה).

טט - [נב] והורשתם - קדמא אזלא בראש פסוק - רש"י קושר זאת לפסוק שלפניו, על מנת כן תעברו כדי להורישם !! !

רש"י (נג) והורשתם את-הארץ והורשתם אותה מיושביה, ואז וישבתם בה תוכלו להתקיים בה, ואם לאו, לא תוכלו להתקיים בה. טט - כי לכם - מרכא תביר ... לרשת אתה - מרכא סלוק - לכם תביר, ע"פ רש"י ואם לא תורישו העמים וע"ז לא תוכלו לרשת אתה.

(נד) והתנחלתם את-הארץ בנוהל למשפחתכם - תרסא קדמא ואזלא רביע, בפר' מטות דרשו בבבא בתרא על ארבע קבוצות הנוחלות בארץ, ועל ארבע דרכי חלוקת הארץ, שצריך לאמוד שווי קרקעות (תרסא) בין היתר לפי קרבה לירושלים, לפי פוריות האדמה, לפי גודל השבט ועל פי הגורל.

לרוב תרבו את-נחלתו ולמעט תמעית את-נחלתו

לרוב תרבו את-נחלתו - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, בחלוקת הארץ תוך התחשבות בארבעה גורמי החלוקה אמורים לתת לכל הנוחלים שווי כלכלי,

ולמעט תמעית את-נחלתו - פשטא מונח זקא-קטן

את-נחלתו ולמעט - פשטא פשטא, כעין מבין שתיים יוצא אחד, כעין מיצוע, בחלוקת הארץ תוך התחשבות בארבעה גורמי החלוקה אמורים לתת לכל הנוחלים שווי כלכלי, וגם שהנכנסים לארץ שהם בנים ליוצאי מצרים שמתו במדבר, אחרי זכיתם בחלקם, חוזרת נחלתם ומקובצת לפי אבותיהם יוצאי מצרים שמתו במדבר, ומתבצעת חלוקה לפי היוצאים, ואז מחלקים שוב לחיים.

(נד) אל - תרסא, מחיצה, גבולות השבטים

אשר-יצא - קדמא, הקב"ה כבר קבע גבולות כל שבט מקודם, וע"י לו שמה הנוהל - מרכא, תביר טפחא, קבוצת פרטים שלא

מצטרפים, היינו רק שם השבט שהוכרז עולה ביד הכהן ולא שם שבט אחר, זהו גלוי שנים עשר גבולין כמנין השבטים, אלעזר הכהן הגדול מכריז שם שבט, ומכניס ידיו לשתי קופות, ביד אחת עולה שם השבט שהכריז, ביד שניה גבול השבט לו - מרכא, ריבה לשבט חלקו יהיה - אתחן, מגביל כל שבט לחלקו.

רש"י - (נד) אל אשר-יצא לו שמה - מקרא קצר הוא זה: אל - מקום אשר יצא לו שמה הנוהל לו יהיה. למטות אבותיכם לפי

חשבון יוצאי מצרים (ראה ב"ב קיז,א). דבר אחר: בשנים עשר גבולין כמנין השבטים

למטות אבותיכם תתנחלו - אפשר להבין כפי מצבם עתה

במדבר מסעי לד,יב: ויכרד הנביל הנרדנה והיו תוצאתיו ים המלח ואת תהיה לכם הארץ לנחלתיה סביב:

משנה בכורות פ"ט,מ"א מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ ... בין בפני הבית בין שלא בפני הבית וגו'

משנה בכורות פ"ט,מ"ב מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה היא רגל בהמה רועה ששה עשר מיל היה בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין היה לו באמצע מביא ומעשרן באמצע רבי מאיר אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה:

ר' עובדיה מברטנורא משנה בכורות פ"ט,מ"ב כמלא רגל בהמה רועה - כמו שיכולות להשתמר ברועה אחד כשהבהמות רועות מתרחקות זו מזו. והיינו שש עשרה מיל, דבהכי שלטא עינא דרועה. ואם יש לו חמש בהמות בכפר זה וחמש בכפר אחר רחוק זה מזה שש עשרה מיל, מביא לתוך דיר אחד ומעשרן. ואם רחוקות יותר, פטורות. דאמר קרא (ירמיה לג) תעבורנה הצאן על ידי מונה, משמע אם יכולות להמנות ברועה אחד מקרי צאן, ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואי לא לא: שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין - משום דבעי למתני בסמוך שאם היה לו עדר באמצע, אותן האמצעיות מצטרפות את הצדדים, להכי תני שאם הצדדים רחוקות זו מזו שלשים ושנים מיל אין האמצעי מצרפן: מביא ומעשר באמצע - לאו [מביא] באמצע ממש קאמר: הירדן מפסיק - שאם היו לו חמש בהמות מכאן וחמש בהמות מכאן וירדן באמצע, אין מצטרפין ופטורות. ואין הלכה כר' מאיר:

משנה בכורות פ"ט,מ"ג הלכות או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה וגו':

ר' עובדיה מברטנורא משנה בכורות פ"ט,מ"ג הלכות או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה - בגמרא ילפינן ליה מדכתיב (שם' מש' כב,כח)

ככור בגיד תמו-לי (שם' מש' כב,כט) -גן-תעשה לשרך לצאנך, מה בניך אינם בלקוח ומתנה, דלא שייך בהו לקיחה ומתנה אלא אצלו נולדו, אף צאנך ובקרך אינן בלקוח ומתנה. ואף על גב דהאי קרא בבכור הוא דכתיב ואנן ילפינן מעשר מיניה, היינו משום דכתיב (שם' מש' כב,כט) -גן-תעשה לשרך, ועשייה ודאי לא מצית מוקמת בבכור דהא מרחם קדוש ולא בעי עשייה שיקדישונו האיש, אם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר בהמה:

שמות משפטים כב: [כה] מלאתך ודמעה לא תאחר ככור בגיד תמו-לי: [כט] -גן-תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם-אמו ביום השמיני תתנו-לי:

משנה בכורות פ"ט,מ"ד הכל נכנס לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים והטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום איזהו יתום כל שמתה אמו או שנשתחפה רבי יהושע אומר אפילו נשתחפה אמו והשלח קיים אין זה יתום:

רמב"ם משנה בכורות פ"ט,מ"ד אמרו הכל, ואפילו רובע ורובע ומוקצה ונעבד ומחיר ואתנן וטומטום ואנדרגינס, לפי שכל אלו אינן אסורין אלא בדבר שאין בעל מום ראוי בו, ומעשר בהמה הואיל ואין אנו חוששין למומו לפי שאמר בו יתעלה לא יבקר בין טוב לרע כך לא נחוש בו לכל אלו. והוציא כאן כלאים ומחוסר זמן וכו' לפי הכלל האמור בספרא, והוא אמרם שור או כשב פרט לכלאים, או עז פרט לנדמה כלומר שתלד דבר הורמה למין אחר, כי יולד פרט ליוצא דופן, והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן, תחת אמו פרט ליתום, כלומר שמתה האם או נשתחפה עם לידתו שלא היה להם קיום יחד. ופסוק זה נאמר בקדשים, ולמדנו ממנו מעשר בהמה בגדרה שוה, לפי שאמר כאן תחת אמו ואמר במעשר תחת השבט. ואמרנו עוד כי טרפה אין נכנס לדיר להתעשר לפי שאמר ה' במעשר כל אשר יעבר פרט לטרפה שאינה עוברת מפני שהיא חולה. ואין הלכה כר' יהושע.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשקפה: אתחן, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – לתגביל; מונח – רבוי; מוקף פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, מועט; לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה להלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מוקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ססא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

(במ' מס' לד, 2) יָצָא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרַת אֱלֹהִים כִּי-אַתֶּם בָּאִים אֶל-הָאָרֶץ כְּנַעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּל לְכֶם בְּנִחְלָה אֶרֶץ כְּנַעַן לְגַבְלֶתֶיהָ:

(במ' מס' לד, 2) וַיָּרֶד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהַיְזוּ תוֹצְאֹתָיו יָם הַיָּמָּלַח זֹאת תִּהְיֶה לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיהָ סְבִיב:

מלבי"ם במדבר לד, (ב - יב) (במ' מס' לד, 2) זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּל לְכֶם בְּנִחְלָה, הנה מצאנו גבולים אחרים רחבים יותר מהגבולים שחשב פה, שבסוף פי' עקב אמר **(דב' עקב יא, 2) כֹּל-הַמְּלֹאִם אֲשֶׁר תִּדְרֹף בָּהֶם יִרְגְּלֶם בּוֹ לְכֶם יִהְיֶה מִן-הַמְּדַבֵּר מִן-הַנְּהַר-נָהָר פְּרַת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרֹן יִהְיֶה גְּבֻלְכֶם,** וכן בתחלת ספר יהושע, הרי גבול צפון מגיע עד נהר פרת וחוק הרבה מגבול צפון הנסמך פה עד הר ההר, ובסדר משפטים (כג לא) ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר ועד הנהר, ומוכרח שהגבולים הנאמרים פה הוגבלו רק לעת עתה שהיה מספרם מעט ולא יכלו לנחול יותר וז"ש אשר תפול לכם בנחלה ר"ל עתה, ובפי' עקב ומשפטים דבר על עת שיתרבו יותר ויצטרכו להרחיב את גבולם כמ"ש בפ' משפטים עד אשר תפרה ונחלת את הארץ ושתי את גבולך מים סוף וכו' ר"ל בעתיד בעת שתפרה, ... ואנכי בפירושי שם בארתי כי גבולות א"י יתרחבו לעתיד בכל הצדדים, ... ואז יתקיים מ"ש השי"ת לא"א (בראשית טו) מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת, ובכל פרשה הזאת דייק וכפל מלת לכם, והיה לכם פאת נגב, ונסב לכם הגבול, וכן בכל מאמר עד שסיים **זֹאת תִּהְיֶה לְכֶם הָאָרֶץ,** לרמז שהוא רק לפי שעה כי יתרחב הגבול בכל פעם כמו שהיה בימי דוד ושלמה ובימי הורדוס שאז התפשט מלכותם עד נהר פרת וכ"ש לעתיד לבא: (וכן פי' ספר כפתור ופרח פי"א [גבולות הארץ שבפרשת מסעי] עתה ולעתיד)

תורה שלמה לד, יב ע"פ **בבלי בכורות נד,** מתניתין רבי מאיר אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה, גמרא אמר רבי אמי לא שנו אלא שאין שם גשר אבל יש גשר מצרפן. ... מיתבי ... והא חוצה לארץ וארץ במקום גשר דמי וקתני לא מצטרפין.... אלא א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן טעמיה דר"מ דאמר קרא **(יהושע יב, 2) וַהֲרֹגוּ יִבְל-אֲחֵוּ לְפֶאת-קְדֻמָּה** והכתוב עשאו גבול בפני עצמו (טט – בפסוק יש יתור כי המשך הכתוב מזכיר שוב גבולות **זֹאת נַחֲלַת פְּנֵי בְּנֵימִן לְגַבְלֶתֶיהָ סְבִיב לְמִשְׁפַּחְתָּם:**), אלא עתה (כל היכא דכתיב בנחלת השבטים) ותאר הגבול ... עשאו הכתוב גבול בפני עצמו (טט - ?) ... שאני התם (בשבטים) דאמר קרא **(במ' מס' לד, 2) זֹאת תִּהְיֶה לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיהָ סְבִיב:** כולה א"י גבול אחד היא (לאחר שמנאן כולן [לגבולות השבטים] עשאן ארץ אחת) אי הכי ירדן נמי, ארץ (...דארץ חשיב חד) ולא ירדן (ולא גבולות ירדן) וכו' כתנאי

תורה תמימה (יב) הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיהָ – מלמד שכולה ארץ ישראל גבול אחד הוא^(א) [בכורות נ"ה א']:

תורה תמימה הערה א) ר"ל גבולי כל שבט ושבט, והרבותא בזה אע"פ דכתיב בכל שבט ותאר הגבול ועלה הגבול (יהושע י"ח) אפ"ה כולם גבול אחד הוא, ונ"מ בזה לענין מעשר בהמה דקיי"ל מי שהיו לו עשר תלאים כונס את כולם לדיר ומפריש אחת מהן כמבואר לפנינו בפ' בחקתי, ואם היו לו חמשה תלאים א"י וחמשה תלאים בחו"ל אין מצטרפין להתחייב במעשר אבל אם היו לו חמשה בגבול שבט אחד וחמשה בגבול שבט אחר מצטרפין אם רק היו סמוכין זל"ז ששה עשר מיל [דזהו שיעור ריחוק רשויות] משום דכולה א"י גבול אחד הוא: ולפי' רמב"ם ורע"ב א"י ומעבר לירדן מצטרפים למעשר בהמה.

זֹאת תִּהְיֶה לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיהָ סְבִיב: תבנית טעמים כעין פרט וכלל הצריך לפרט, והפרט בתראה מפרט הפרט קדמאה. ע"פ פירוש תורה תמימה: **זֹאת** – תלישא-קטנה בתפקיד תלישה – עקירה, אותו טעם בשם תרסא בתפקיד מחיצה – גבול, בתפקיד שער מרחק לצירוף בהמות למעשר בהמה. **תִּהְיֶה** – קדמא – בתפקיד ראשון, ובתפקיד כלל הצריך לפרט בנושא הלכות צירוף בהמות למעשר בהמה הנלמד מ-**לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיהָ** – מרכא תביר טפחא **סְבִיב** – סלוק

אפשר **זֹאת** – תלישא-קטנה (תולשת) עוקרת את **תִּהְיֶה** הוויית המחיצה (תרסא) – הגבול הראשון (קדמא) בין א"י ובין חו"ל שנקבע בהוויית הכיבוש הראשון של ארץ כנען ע"י בני ישראל כאשר מספרם היה מועט. עקירת גבול ראשון היא להלכות צירוף בהמות מא"י ומחו"ל למצוות מעשר בהמה.
ע"פ ה-**מלבי"ם** בהוויית ראשונה בכיבוש הראשון של ארץ כנען לבני ישראל כאשר מספר בני ישראל היה מועט הגבולות הראשונים יהיו אלה הנמנים ב- (במ' מס' ב- יב) וסיכומם בכתוב **(במ' מס' לד, 2) לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיהָ סְבִיב,** ולעתיד לבוא כאשר יגדל מספרם הגבולות יהיו כפי שנלמד ממקום אחר. ומלת **סְבִיב** מלמדת שלמרות שלכל שבט יש גבולות, לענין מצוות כמו מעשר בהמה או נדר (כגון הנאה מא"י) גבול א"י סביב אחד הוא.

תִּהְיֶה – קדמא, כעין כלל הצריך לפרט, כאן הכלל מלמד על מעשר בהמה בכל מקום ובכל זמן **(משנה בכורות פ"ט, מ"א).**

המשנות הבאות מלמדות מה הקובע לצירוף למעשר בהמה.

מ-**משנה בכורות פ"ט, מ"א** לומדים שלמעשר בהמה שהגבול בין א"י לחו"ל אינו מונע צירוף בהמות משתי צידיו.

מ-**משנה בכורות פ"ט, מ"ב** לומדים שיעור ששה עשר מיל [דזהו שיעור ריחוק רשויות] להלכות צירוף בהמות למעשר בהמה. זה גם שיעור המרחק שעין הרועה שולטת בו **(רע"ב בכורות פ"ט, מ"ב).**

מ- **משנה בכורות פ"ט, מ"ג** לומדים שלהלכות צירוף בהמות למעשר שני קובע בעלות על הבהמה הממליטה ועל הבהמה המומלטת;

מ- **משנה בכורות פ"ט, מ"ד** לומדים שלהלכות צירוף בהמות למעשר שני קובע שלמות הבהמה המומלטת והמלטה ללא תקלות;

הפרט בתראה **לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיהָ** – מרכא תביר טפחא, מלמד על כעין קבוצת פרטים השונים בהלכותיהם לגבי נושא מעשר בהמה. בהמות שאינן עומדות בתנאים הנלמדים ב-**משנה בכורות פ"ט, מ"א – מ"ד** אינן מצטרפות למעשר בהמה באחת ממספר עונות למעשר בהמה.

נושא מרחק בין בהמות לצירוף למעשר בהמה (א) עד ששה עשר מיל יש צירוף ונושא גבול בין שבטים אינו מונע צירוף; (ב) מעבר לששה עשר מיל עד 32 מיל, אע"פ שהרועה באמצע והוא פחות מששה עשר מיל מכל בהמה אין צירוף; (ג) כאשר יש בהמה או עדר באמצע בין קצוות הרחוקים ביניהם יותר לששה עשר מיל עד 32 מיל, אם המרחק מהאמצע לקצוות עד ששה עשר מיל יש צירוף בין כולם.

הסיום של הפרט בתראה **סְבִיב**:- סלוק, מגביל מצוות התלויות בארץ להוויית גבול ראשון. ואינו מגביל למצוות שאינן תלויות בארץ. רבנן גזרו לא לקיים מעשר בהמה בזמן הזה כדי למנוע תקלות בגלל קדושת בהמות מעשר בהמה.

ראה **תלישא-קטנה, סלוק, ראה מרכא תביר טפחא, ראה קדמא מרכא תביר טפחא (כלל הצריך לפרט)**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תפנית ההשערה: אתחן, סליק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשט; מראק = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשט, לא ממש; טפאק = טרפא – שני משמעות, רבוי ממשט; מראק טפאק – רבוי משמעות; מונח – מכל מקום; דרגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מראק תביר טפאק – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מראק טפאק – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מראק – רב-מצב לב המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס – סדור שנהלף, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – הקש; השלישית; קדטא – סדר קדמות; אולא – גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדטא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' אשמעאל; תליא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציא; תליא-גדולה = תליא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

כאן שהוקף ולבסוף ישב – לא משכחת בהו בלויים כדקאמרת אבל ישב ולבסוף הוקף משכחת בהו שלאחר שניתנו להם בימי יהושע היקפיהו הם (טט) – האם שש ערי מקלט היו לכתחילה ללא קיר ושאר מ"ב ערי לויים עם קיר (ה, ד, ט).

(דב' שפ' יט, ג) תְּקִין לָךְ הַדְרָךְ דרך הדרך: לומד מאות ה"א יתירה. אפשר כי תבנית הטעמים של **(ה, ג) תְּקִין לָךְ הַדְרָךְ** – מונח זרקא סגול, טעם מונח ללמד לדרוש את תבנית הטעמים וזקא סגול פעמים אחדות, לפי ההסבר הבא:
זרקא סגול בתפקיד מוסף מהענין על הענין, (א) הדרך המיוחדת היא רשות הרבים של ט"ז אמה כנלמד משתי עגלות לויים העומדות זו לצד זו, וזרקא סגול מרמז להוסיף על הדרך המיוחדת של רשות הרבים כמותה, עוד ט"ז אמה סה"כ ל"ב אמה.
דרשות נוספות כפי סיכום הרמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ח, ה"ה (ב) לכיין הדרכים (ג) לתקן אותן (ד) להרחיבן (ה) הסרת מכשולים, (ו) בנין גשרים, (ז) שילוט
וכן כפי סיכום הרמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ח, ה"ח

עד כאן ריבינו הלכות לשש ערי המקלט. אם ההיקש מהן לשאר מ"ב ערי לויים מלא אז כל ההלכות הנוספות של שש ערי המקלט צריכות להתקיים גם בשאר מ"ב ערי הלויים. אבל אין הדבר כך ככתב הרמב"ם להלן, והרחיבו לב שלמה וערוך השלחן להלן.
והנה **רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ח, ה"י** מגדיר **הפרש יש בין ערי מקלט שהובדלו למקלט ובין שאר ערי הלויים**, (טט – א) שער מקלט קולטות בין לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות) בין שלא לדעת (הרוצח הנמלט עליהן אינו יודע שהן קולטות) הואיל ונכנס בהן נקלט ושאר ערי הלויים אין קולטות אלא לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות ואם אינו יודע מותר לגואל הדם להורגו, לא ברור האם בתוך העיר או להוציא מן העיר), (טט – ב) ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר ביתו והדר בשאר ערי הלויים נותן שכר לבעל הבית.

ראשית נציג הבנה אחרת במשמעות קליטה לדעת ושלא לדעת, לדעת האם בבית הדין נגזר גלות או לא נגזר גלות
שיח יצחק על מסכת מכות, הרב יצחק חיות האבדק"ק בראדי (תר"ס) פ"ב ע' כז (אוצר החכמה) פ"א הדברים **לדעת ושלא לדעת**
אמר אביי שש ערים קולטות בין לדעת בין שלא לדעת והני מ"ב עיר לדעת קולטות שלא לדעת אין קולטות. וכבר פירשנו במשנה דבאמת היו גולין ב' פעמים כדאמר ר' יוסי ב"ר יודא במשנה, בתחלה כל מי שהורג בין במזיד בין בשוגג גולה לעיר מקלט ואח"כ שולחין ב"ד ומעמידין אותו לדין. מי שנתחייב מיתה הורגין אותו ומי שלא נתחייב לא מיתה ולא גלות פוטרין אותו ומי שנתחייב גלות משיבין אותו לחזרה לגלות.
והנה בפעם השני הוי **לדעת גלות** ממש שכבר יודע שנתחייב גלות אבל בפעם הראשון אינו לדעת גלות שאינו יודע אם חייב מיתה או גלות או פטור לגמרי רק הוי להצילו שלא יהרגוהו בין כך גוה"ד (גואל הדם). ובפעם הראשון כיון דהוי שלא לדעת אינו נקלט רק בשש ערי מקלט אבל בשאר מ"ב עיר של לויים אינו נקלט בכ"ג דהוי שלא לדעת גלות. אבל בפעם השני לאחר שנתחייב גלות אז נקלט בכל מקום בין בשש ערי מקלט בין במ"ב עיר דזה הוי לדעת וז"ב (וזה בדוק) ואמת לענ"ד בפ"א הדברים לדעת ושלא לדעת ודוק:
הערה: כנראה בפעם השנייה נותנים לרוצח בשגגה לבחור את מקום מקלטו. בעיר מקלט יקבל תנאי עיר מקלט, במ"ב ערי הלויים יקבל תנאי עיר לויים.

לב שלמה ו-ערוך השלחן למדו שאין בשאר מ"ב ערי הלויים הלכות נוספות בנוסף על קליטת הרוצחים.
לב שלמה, הרב שלמה הלוי, שאלוניקי שנת בישרון (התקס"ח 1808) ע' קמב, (287) (אוצר החכמה) ... כי ערי הלויים אינם מועילים לזה לפי שבערי הלויים לא יהיו מכוונות דרכים ולא דרך רחבה ולא היה כתוב מקלט ולא היו קולטות אלא לדעת א"כ אפשר שהרוצח לא יהיה בקי בדרכים ולא יודע שערי הלויים קולטות ...
ערוך השלחן, ח (ח"מ ב), הרב אפשטיין יחיאל מיכל, ע' 526 (אוצר החכמה) **סב** ערי הלויים ארבעים ושתיים עיר שנתנו להם קולטות את הרוצח וכל אחד מהן עיר מקלט הוא שנאמר **(במ' מסעי לה, ו) וְעִלְיָהֶם תִּתְּנוּ אָרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִירֵי: (במ' מסעי לה, ז) כִּי־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלְוִיִּם אָרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר** הקישן הכתוב כולן זל"ז לקליטה ומה הפרש יש בין ערי המקלט הששה שהובדלו למקלט ובין שאר ערי הלויים דבע"כ (דבעל כרחי) יש הפרש ביניהם דאל"כ למה פרטן התורה ביחוד אלא שער המקלט קולטות בין לדעת בין שלא לדעת כיון שנכנס בהן ה"ז נקלט ושאר ערי הלויים אין קולטות אלא לדעת ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר דירתו ובשאר ערי הלויים נותן שכר לבעה"ב (רמב"ם). ונ"ל דגם הדינים שבסעיף ס"א אין נוהגין ג"כ בערי הלויים לבר (במשמע פרט ל-) שיהיו בינוניות וגם מקלט אין כתוב עליהן וגם דרך של ל"ב אמות א"צ (אין צריך) בהם והש"ס (הגמרא) לא חשבה ההפרש רק בעיקר הקליטה והישיבה וכן משמע בתוספתא דמכות פ"ב:

אבל כיצד ממעטים את מ"ב ערי הלויים מההלכות שהתרכבו בשש ערי מקלט על הלכת קליטת הרוצחים?
(ה, ה) וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלְוִיִּם – ... רביע ... זקף קטן בין שני קיסרים, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, שיש הפרש ניכר מאד בין שש ערי המקלט ובין שאר מ"ב ערי הלויים.
(ה, ה) וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלְוִיִּם אֵת שְׁש־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ – ... רביע ... זקן-קטן ... זקף-קטן ... זקף קטן בין שני קיסרים, תבנית טעמים המלמדת על ענין עוצמתי מאד. וכן שלש זקף-קטן בין שני קיסרים תבנית טעמים המלמדת על ענין עוצמתי מאד.
עצמת מצוות גאולת הדם כנגד עצמת שפיכת דם כפי שבא לבטוי ב-**(במ' מסעי לה, ג) וְלֹא־תִחַנְּפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם־פִּהָ כִּי הֵם הוּא יִחַנְּפוּ אֶת־הָאָרֶץ** תבנית טעמים רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן. ולכן באה עצמת ההגנה מפני גאולת הדם, בשלב שלפני המשפט למנוע הריגה שלא ע"פ ב"ד. אפשר שמדובר בעצמת ההגנה בקליטה לדעת ובין שלא לדעת. כאשר שש ערי המקלט קולטות ומעניקות הגנה בכל מקרה עד למשפט, ויש בזה שתי שיטות הסבר (א) המ"ב עיר קולטות רק לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות) ואם אינו יודע לא ברור האם מורחק מהן ואין לו הגנה עד שיגיע לעיר מהמ"ב שיועד שקולטת, או לעיר מקלט שקולטת תמיד.
הסבר (ב) שיח יצחק כיון שעד המשפט הרוצח לא יודע מה דינו אז רק עיר מקלט יכולה לקולטו ומורחק מהמ"ב עיר. אחרי המשפט יבחר לו העיר מהמ"ח אליה מעונין לגלות.
(ה, ה) אֵת שְׁש־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ – זקף-קטן ... זקף קטן בין שני קיסרים, כעין הקש, אפשר שזה המקור להקיש את מ"ב ערי הלויים לשש ערי המקלט לקליטת רוצחים
אבל טעם יתיב במלת **אֵת** בתפקיד דווקא כך, מחלק בין שש ערי המקלט שיהיו עם שאר התנאים (רמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ח, ה"ה, ה"ה, ה"ה) (ועוד) ולא יהיו תנאים אלו במ"ב ערי הלויים.
אפשר כי **(ה, ה) וְאֵת הָעָרִים** – מונח רביע, מלמד על מספר הלכות מסוים בתחום אחד, **(ה, ה) אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלְוִיִּם** – מהפך פשטא זקף-קטן, מלמד על שתי הלכות שלפחות אחת מהן יוצאת ממשטו של מקרא בתחום נוסף, **(ה, ה) אֵת שְׁש־עָרֵי הַמִּקְלָט** – יתיב מונח זקף-קטן מלמד שתי הלכות בתחום נוסף, **(ה, ה) אֲשֶׁר תִּתְּנוּ** – מונח זקף-קטן, מלמד שתי הלכות בתחום נוסף.
(יב) וְהָיוּ – קדמא, לְכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט – דרגא תביר טפאק, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא המקלט ועל כל אחד חלה אותה הלכה, פרט אחד שש ערי מקלט, פרט שני שאר מ"ב ערי לויים. קדמא ירמוז שאם הנמלט יודע קודם כניסתו לעיר ממ"ב ערי הלויים שהיא קולטת אז הוא נקלט בה כמו שנקלט בעיר מקלט בין שיועד ובין שלא יודע. וזה לא כמו שיח יצחק.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
 תמצית ההשקפה: אהבה, סליח – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשוט – מוציא מפשוט; מרכא – מרכא; רבוי; דרכא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפא – טפא – שני
 משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה
 חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקה סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט – פשוט, 1; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אלא = גרש = גרש"ש – יוצא מהענין; קדמא ואילא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שער, מציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציאה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.5 במדבר מסעי לגא, (התשע"ו)(בהשתתפות נחלת יעקב)

(שמ' בשלח טז,כט) ראו קיי'ה' נתן לכם השבת על־פֶּן הוא נתן לכם ביום הששי לכם יומים
 שְׁבוּ אִישׁ תַּחְמוֹתָיו אֲלֵי-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי:

(במ' מסעי לה,ד) ומגְרְשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָיוֹגִים מְקִיר הָעִיר וְחֹצֵה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב:

במדבר מסעי לה,ה: וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת-פְּאֵת-קִרְמָה אֶלְפִים בְּאַמָּה
 וְאֶת-פְּאֵת-נֹבֵב אֶלְפִים בְּאַמָּה וְאֶת-פְּאֵת-יָסוּ אֶלְפִים בְּאַמָּה וְאֶת פְּאֵת צִפּוֹן אֶלְפִים בְּאַמָּה וְהָעִיר בְּתוֹךְ
 זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הָעָרִים:

- [1] וְאֶת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָיוֹגִים אֵת שֵׁשׁ-עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָגֵם שָׁמָּה הֲרָצֵם וְעַלִּיתֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר:
- [2] כָּל-הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָיוֹגִים אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְּנֶנּוּ וְאֶת-מִגְרְשֵׁיהֶן:

יהושע ה,יג: וַיְהִי בַּהֲנוּת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשְׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה-אִישׁ עֹמֵד לְגַגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּלֶּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ
 אַתָּה אִם-לְצָרֵינוּ:

נעסוק בעיבור עיר (יהושע ה,ג), רבוע עיר החל מסוף עיבור עיר, אלפיים אמה בעיר מרובעת תחום שבת מרבנן (שמ' בשלח טז,כט) אל-יצא
 אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ ותחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלוויים (במ' מסעי לה,ה – טז,ז), י"ב מיל תחום שבת מדאורייתא המרומוז ב- (בראשית וישלח
 לג,ח) וְיָבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׁלָם.

עיבור עיר:

[בבלי נדרים נו,ב] מתינו'. הנודר מן העיר - מותר ליכנס לתחומה של עיר ואסור ליכנס לעיבורה, אבל הנודר מן הבית - אסור מן האגף
 ולפנים. **גמ'** מנלן דעיבורא דמתא כמתא (עיבור העיר נחשב כמו העיר) דמי? א"ר יוחנן, דאמר קרא: **(יהושע ה,ג) וַיְהִי בַּהֲנוּת יְהוֹשֻׁעַ
 בִּירִיחוֹ** וגו', מאי ביריחו? אילימא ביריחו ממש, והכתיב **(יהושע ו,א) וַיִּרְיֶחֶוּ סִגְרֹת וּמִסְגָּרֹת!** אלא ש"מ בעיבורה (בתוך שבעים אמה
 ושיריים מחוץ לחומת יריחו).

אימא: אפי' בתחומה (אולי תאמר שתחום העיר נחשב כמו העיר ועיבורה)! הא כתיב בתחומה **(במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר**.

רבוע עיר החל מסוף עיבור עיר ומה נכלל בעיבור:

[בעל הטורים] (במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר וגו' אֶלְפִים בְּאַמָּה. שאלפים אמה יהיו חוץ מע' אמה ושיריים. וזהו **וּמִדֹּתֶם
 מִחוּץ לָעִיר** וגו' אֶלְפִים בְּאַמָּה **(עירובין נז,א):**

[עירובין נז,א] רב הונא אמר: (טט) למדידת עיבור עיר לצורך תחום שבת) נותנין קרפף לזו וקרפף לזו.

בענין נותנין פוסק **[של"ע או"ח הלכות תחומין סי' שצח,ט"ו]** היה בית קרוב לעיר בשבעים אמה, ובית שני קרוב לבית הראשון בשבעים
 אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה וכן עד מהלך כמה ימים, הרי הכל (כג) כעיר אחת וכשמודדין מודדין (כד) ה) מחוץ לבית
 האחרון; והוא שיהיה בית דירה זה * יב' ד' אמות על ד"א או יותר.

(יהושע ה,ג) וַיְהִי בַּהֲנוּת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ, וַיִּהְיֶה – רביע מלמד שמדידת תחום של עיר מתחיל אחרי שהעיר "רובעה" וזה עצמו

אחרי שעיברו את העיר כמרומוז להלן. **יהושע בִּירִיחוֹ** – זרקא סגול בתפקיד של מוסף מענינו על ענינו, היינו מוסיף שבעים אמה
 ושיריים על העיר להחשב כעיר. תחום עיר נמדד מסוף עיבור העיר והחוצה. 70 אמה ושיריים נלמד מ-**(שמ' תר' כה,ח)** מחצר המשכן.
 בית דירה של ד' אמות על ד"א או יותר מרומוז ב-מונח רביע של **(במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר**.

אלפיים אמה בעיר מרובעת לכל רוח קובע תחום שבת מרבנן:

[בבלי עירובין מט,ב] משנה [עירובין פ"ד,מ"ח]. ... מי שבא בדרך וחשכה לו, והיה מכיר אילן או גדר, ואמר שביתתי תחתיו - לא אמר כלום. שביתתי
 בעיקרו - מהלך ממקום גלוי ועד עיקרו אלפים אמה, ומעיקרו ועד ביתו אלפים אמה. נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה. אם אינו מכיר, או שאינו בקי
 בהלכה, ואמר שביתתי במקומי - זכה לו מקומו אֶלְפִים אמה לכל רוח. עגולות, דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס. והכמים אומרים:
 מרובעות, כטבלא מרובעת, כדי שיהיה נשכר לזוויות.

[בבלי עירובין נא,א] ... (נאמר במשנה) אם אינו מכיר או שאינו בקי וכו'. (מלמדת הגמרא) הני אלפים אמה היכן כתיבן? דתניא **(שמ' בשלח
 טז,כט) שְׁבוּ אִישׁ תַּחְמוֹתָיו** - אלו ארבע אמות, **(שמ' בשלח טז,כט) אֲלֵי-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ** - אלו אלפים אמה. מנא לן? - אמר רב חסדא: למדנו

מקום ממקום, ומקום מניסה, וניסה מגבול, וניסה מגבול, וגבול מחוץ, וחוץ מחוץ. דכתיב **(במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם
 מִחוּץ לָעִיר אֶת-פְּאֵת-קִרְמָה אֶלְפִים בְּאַמָּה** וגו'. ונילף (או שנלמד) **(במ' מסעי לה,ה) מְקִיר הָעִיר וְחֹצֵה אֶלֶף אַמָּה!** - (ההצעה נדחית)

דנין חוץ מחוץ, ואין דנין חוץ מחוצה.

כאן רש"י מפרש כיצד רבנן קשרו הסיקו שהכתוב **(שמ' בשלח טז,כט) אֲלֵי-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ** - (טט: הוא גם) אלו אלפים אמה. של תחום שבת.
[רש"י בבלי עירובין נא,א] מקום ממקום ומקום מניסה - פסוק שנאמר בו מקום ולא נאמר בו ניסה, דנין אותו מפסוק אחר שנאמר בו מקום וניסה,
 כגון **(שמ' בשלח טז,כט) אֲלֵי-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ** דנין מ-**(שמ' מ' אג,א) וְשָׂמַתִּי לָךְ מְקוֹם אֲשֶׁר נִיָּסוּ אֲשֶׁר נִיָּסוּ** אף מקרא
 דאל **אֲלֵי-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ** מרבי ביה ניסה, והוי כמאן דכתיב ביה ניסה, והדר דנין ניסה מניסה, וניסה מגבול, כלומר: דנין ניסה זו שלא נאמר בו
 גבול, מניסה שנאמר בו גבול, דכתיב מ-**(במ' מסעי לה,ב) גְּבוּל־עִיר מְקֻלָּטוֹ אֲשֶׁר נִיָּסוּ** (טט: ובו גם נאמר **וְאִם-יְצֵא יְצֵא הֲרָצֵהוּ** אף שלא נעשה בו
 שמוש מפורש) ומרבינן נמי באידך ניסה דאל יצא איש ממקומו כאילו כתיב ביה גבול, והדר דנין גבול מגבול ומחוץ, דנין גבול זה שלא נאמר
 בו חוץ מגבול שנאמר בו חוץ, שנאמר **(במ' מסעי לה,ב) וּמִצָּא אֹתוֹ גֹּאֵל הָדָם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר**, ומרבינן חוץ מגזירה שוה להאי גבול דאל יצא איש
 ממקומו (טט: שנוסף לו בדרשת רבנן), והדר דנין האי חוץ (טט: שבא מרבי גבול שכאילו כתוב ב-אל יצא) מחוץ ד-**(במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ
 לָעִיר** דכתיב ביה **אֶלְפִים בְּאַמָּה**. טט: רבנן הרכיבו שרשרת של דרשות עם הוספת מלים ומסקנות וכך **אֲלֵי-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ** שמדאורייתא
 הוא לענין טלטול ארבע אמות ברשות הרבים מקבל גם משמעות של הגבלת יציאה מתחום שבת ל- **אֶלְפִים בְּאַמָּה** מרבנן.

תחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלוויים: **(במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר** וגו' התוכן עוסק בתחומי מחיה של ערי הלוויים, תבניות
 טעמים מסוימות משמשות לנושא מדאורייתא תחום קליטת רוצח בשגגה בערי הלוויים. אבל מדידת וקביעת תחום עיר מקלט מבוסס על
 דרשת רבנן על עיבור ישוב, רבועו, וכיצד מודדים אלפיים אמה של שבת.
 תבנית הטעמים של **(במ' מסעי לה,ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר** – גרשיים מונח רביע, כעין יוצא מן הכלל המלמד על הכלל כולו, דורשת את
 ערי הלוויים כיוצאים מן הכלל ללמד לכל ישוב על עיבור הישוב, ריבועו ומדידת תחומו לשמירת שבת (וכולם מרבנן!).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
 תמצית ההשקפה: אֲתָנָה = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹחֵף פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מאריך; רבוי; דְרָאָה – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טַפְסָא = טרף – שני משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טַפְסָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְ-קִטְן – 2; זִקְ-גְדוּל – 3; רְבִיעַ – 4; ... זִקְ-קִטְן ... זִקְ-קִטְן חֲבִיצָא פִּסְקָא – היקש; תְּשִׁילִישִׁית – (קִדְטָא – סדר קדומת; אֵלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרִישִׁי – יוצא מהענין; קִדְטָא וְאֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פִּזְרָא – דרוש מהפסוק רעיון לנישוא אחר בהלכה;

(א) **אֲתָנָה-קִדְמָה אֲלֵפִים בְּאַמְהָה** – מונח ירח בן-יומו קרני פרה, מדידת גבול עצב (חבל 50 אמה רפוי, פחות מרחק) גבול שוחק (חבל 50 אמה מתוח, יותר מרחק). דרשה מרבנן לפתרון נושא דאורייתא לתחום קליטת רוצה בשגגה בערי הלוויים
 (ב) **וְאֲתָנָה-נִגְבָּה** – מקף מקף תרסא, אפשרות אחת שמקף כרב-מצב החבל, אפשרות אחת של מקף כרב-מצב של חבל 50 אמה, חבל 4 אמה למדידה בשיעורים, **וְאֲתָנָה-נִגְבָּה** – תרסא כשיעור חבל וקביעת מחיצת תחום (2000 אמה), ע"פ סדר עיבור, רבוע, תחום עיר המרומו בקדמא ואזלא של **אֲלֵפִים בְּאַמְהָה** בתפקיד סדר.

רמז ל"ב מיל לתחומין לשבת מן התורה [בבלי סוטה ל,ב] בו ביום דרש ר"ע ... מר סבר תחומין (2000 אמה) דאורייתא ומר (רבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי) סבר דרבנן. והקרא (במ' מסעי לה,ה) **אֲלֵפִים בְּאַמְהָה** מגלה שיעור השטחים לתת בערי הלוויים. ר' עקיבא סבר זאת ע"י גזרה שוה חוץ חוץ מהכתוב (שמ' בשלח טו,כט) **אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ** אל הכתוב (במ' מסעי לה,ה) **אֲלֵפִים בְּאַמְהָה** וכפי ראינו [רש"י בבלי עירובין נא,א] הסביר את שרשרת הלימודים שזה כעין גזרה שוה מרבנן.

• טט - סוגיית תחומין נזכרת כאן במנין סוגיות "בו ביום דרש ר"ע" ועיקרה בבבלי שבת סט,א ועוד, עירובין לה,ב ועוד, סנהדרין סו,א ועוד. סוגיית תחומין אינה מוזכרת בבבלי סוטה ל,ב ולא בכל מסכת סוטה.

• שיעור הציאה (במ' מסעי לה,ה) **אֲלֵפִים בְּאַמְהָה** לכולי עלמא הוא דרבנן, יש אומרים כי תחום י"ב מלין כגודל מחנה ישראל במדבר מוצע לומר כי שלוש פרסאות שהן י"ב מלין מרומז ב-

בראשית וישלח לגיח: וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלֹם עִיר שְׁכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵאֵר מַפְקֵי אֲרָם וַיִּחַן אֶת-פְּנֵי הָעִיר:
בבלי שבת לג,ב וכן **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט,ו** ד"א **וַיִּחַן אֶת-פְּנֵי הָעִיר**, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן.

איזה תחומין קבע יעקב האם של י"ב מיל או של מיל (2000 אמה)? היות והיה לו מקנה רב אז איפה חנה המקנה האם בשדה שקנה (שלפי שכם היה קטן) או מחוץ ולא קרא לבהמות בשבת. או היה שדה גדול ורובע לעיר.

(לגיח) **עִיר שְׁכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן** – רביע ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וכאן מפרש קבע לו תחומין בשיעור שעשוי להיות מחושב כך **שְׁלֹם עִיר שְׁכֵם** אותיות **שָׁלַם** (ממלת שלם) **שָׁלַם** (ממלת שכם) – מתקבל המלה **שָׁלַם**, גי' ע"י (ממלת עיר) עולה לגי' פ, אות ר (ממלת עיר), גי' אות ק (ממלת שלם) וגי' אות מ (ממלת שלם) עולה לגי' מ, מתקבלת המלה **פָּרַס**. יחד שלש פרס השווים 12 מיל.

נתבונן בתבניות טעמים של (במ' מסעי לה,ה) ומדח'ם מתוין לעיר אלפים באמה

• (במ' מסעי לה,ה) **ומדח'ם מתוין לעיר** - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל מערי הלוויים לתחום שבת בכל מקום שישראל נמצא

• **אֲתָנָה-קִדְמָה** - מונח, **אֲלֵפִים בְּאַמְהָה** ירח-בן-יומו, קרני-פרה, שדומה לתרי טעמי, אך מיקומם ממוצע באמצע המלה ולא בראשה קצה ימין ולא בסופה קצה שמאל. כעין **תְּלִישָׁא-גְדוּלָה** להתריע על ענין תחומים של שבת שהיא לאו מיוחד ולוקין עליו ארבעים, **תְּלִישָׁא-קִטְנָה** להתריע על למשל לאו הבא מכלל עשה בתחומי ערי הלוויים כי היו אמורים לסמן תחום עיר לויים למשל לקליטת רוצה בשגגה ואיסור הריגתו ע"י גואל הדם בתחום העיר. (במקום אחר נדון האם רק שש ערי המקלט המפורשות מסמנות או גם שאר 42 ערי הלוויים. וכן על מי חובת הסימון האם על אנשי העיר או בית דין של העיר, השבט, בית הדין הגדול)

מסקנות הלכתיות בבלי שבת סט,א תחומין ... משמע שלא מביאים קרבן על יציאת תחומין מנחת חינוך פרשת בשלח מצוה כד

שלא נצא בשבת חוץ לתחום ... הנה לאו זה נמנה לאו בפני עצמו ואינו בכלל לאו ד-(שמ' יתרו כ,י) **לֹא-תַעֲשֶׂה כְלִי-מְלָאכָה** מצוה לב... ועל לאו זה לוקין ארבעים, עיין הרמב"ם והרב המחבר כאן, ואין בו מיתת בית דין ולא כרת ולא חטאת רק לאו דמלקות, וכן הוא בבלי סנהדרין סו,א, ע"ש ... לאו זה לתחומין כיון שהוא לאו דמלקות ואינו מאבות מלאכות אינו רק לאו ואינו עובר בעשה וגו'

ספר החינוך פרשת שופטים מצוה תקכ מצוה להכין שש ערי מקלט ... ואמרו ז"ל **בבלי בבא בתרא קב** שרוחב דרך עיר מקלט צריך להיות שלשים ושתיים אמות. ובחמשה עשר באדר בית דין שולחין שלוחים לתן הדרכים, ואם נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים, ואמרו ז"ל **בבלי מכות יא,ב** שכל עיר הקולטת תחומה קולט. ויתר פרטי המצוה בסנהדרין ומכות ושקלים וסוטה.

מנחת חינוך שכל עיר הקולטת תחומה קולט. וידוע דאמות של תורה הן שוחקות והן עצבות לחומרא, עיין (טט: על כד) ב-**בבלי ערובין ג,ג** א"כ אם הוא (טט - הרוצה בשגגה) חוץ לתחום של (אמות) עצבות ובתוך תחום של (אמות) שוחקות נקלט ואסור להרגו, מ"מ גואל הדם ההורגו אינו נהרג עליו דילמא עצבות והוא חוץ לתחום של עצבות רק בתחום של שוחקות, וכבר כתבתי לעיל בחיבור זה (מצוה ת"ח אות ו')

- טט - מספר החינוך בית דין אחראים על תיקון דרכי גישה לערי המקלט, ואם נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים,
- ממנחת חינוך נראה שהיה צריך להיות סימון לתחום עיר מקלט היינו לכל ערי הלוויים. רק סמוך לציון התחום היה רצועה של ספק האם היא בתחום בוודאות (אמה עצבה) או בספק (אמה שוחקת). אמנם הנמלט נקלט ברצועת הספק, אבל גואל הדם ההורגו ברצועת הספק אינו נהרג עליו.
- אם כך אפשר, שבענין צד סימון התחום כמו בהתקנת דרכים, אם בית דין נתרשלו בדבר כאילו שפכו דמים. אפשר שכעין תלישא-קטנה מתריע על כך שהיה על כאילו שפכו דמים לא נהרגים. אבל אפשר שזה עונש נלפש ואז אפשר שתלישא-גדולה מורה על כך ואילו תלישא-קטנה מורה על 40 מלקות ליוצא מתחום שבת.
- אפשר ש-**אֲלֵפִים** - ירח בן-יומו **בְּאַמְהָה** - קרני פרה מרמז על אמות עצבות (צורת ירח בן-יומו, קעור שוקע, כחבל המדידה העצב) ועל אמות שוחקות (קרני פרה) וההתרעה לגואל הדם על איסור הריגה בתחום אבל על פטור מהריגה ברצועת הספק (אסור אבל פטור).

מנחת חינוך מצוה כד ... והנה מבואר בריש עירובין דפעמים משערין באמות שוחקות ופעמים משערין באמות עצבות וזה לחומרה ... מביא בשם הרשב"א דאמה שוחקת יתירה על אמה עוצבת **חצי אצבע** וגו'
 טט – 2000 חצאי אצבע שוה 1000 אצבע, ארבע אצבעות בטפח וששה טפחים באמה לכן 24 אצבעות באמה.
 $1000 / 24 = 41.66$ אמה הפרש בין הגבול הנמדד באמה עצבה ובין הגבול הנמדד באמה שוחקת אחרי אלפיים אמה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצורף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפאא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדטא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ב – יוצא מהענין; קדטא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

במדבר מסעי לה, כז:

וּמִצָּא אֶת־לְבָבְךָ מִחֹץ לְנִבּוֹל עֵיר מִקְלָטוֹ וְרָצָח נֶאֱלָה הַדָּם אֶת־הַרְצָח אֵין לֹ דָם:

הַדָּם מִחֹץ – זקא-קטן זקא-גדול, ג' עולה 49 + 144 עולה מ"ט קד"מ עולה 193 = קצ"ג, ג' ק"ץ
הפרש מתקע"ו עולה 193 – 576 = 383 שפ"ג, ג' פר"ק,

גבולות עיר מקלט ראה עיון במדבר מסעי לה ד – ז קרני פרה ותחומין, יש גבול במדידת חבל רפוי ומדידה בחבל מתוח וההורג

מִחֹץ – זקא-גדול, ענין בעל שלוש נקודות, שאפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. גואל הדם הרוצח את הרוצח בשגגה בתוך הגבול הפנימי של עיר המקלט נידון כרוצח, אבל ההורגו בין שני הגבולות ומחוץ לגבול החיצוני אין לו דם ולא נידון כרוצח.

8. אסתר ז, ט:

וַיֹּאמֶר חֲרָבוֹנָה אֶחָד מִן־הַפָּרְסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּנֵי הַיָּהוּדִים אֲשֶׁר־עָשָׂה הֶמֶן לְמַרְדֳּכָי אֲשֶׁר דִּבֶּר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עַמְדָּה
בְּבֵית הֶמֶן וְנָבְהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הִלָּהוּ עָלָיו:

אסתר רבה (וילנא) פרשה י

ט והמלך קם בחמתו ממששה היין על גנת הביתן, מה עשה מיכאל המלאך התחיל מקצץ את הנטיעות לפניו והוסיף חמה על חמתו, ושב אל משתה היין והמן עמד לבקש על נפשו, מה עשה מיכאל דחפו על אסתר והיתה מצעקת אדוני המלך הרי הוא כבשני לפניך, ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, ושמע המן הדבר הזה ונפלו פניו, מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונה ואמר לו אדוני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי וגו', דא"ר פנחס צריך לומר חרבונה זכור לטוב,

וַיֹּאמֶר חֲרָבוֹנָה – מונח תלישא-גדולה, כעין שני תלישא, שני ענינים הקשורים לשיעור, חציצה, מחיצה.

מחיצה – מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונה (כלומר עבר כעין מחיצה של זהות) שיעור – אפשר כי כאן מרמז על חישוב גימטריה כך:

אֲשֶׁר־עָשָׂה – ג' ירח בן-יומו 332 של"ב עולה אליהו זכור לטוב

הֶמֶן – ג' קרני-פרה 645 תרמ"ה עם הכולל (כי כתוב במקף לכן אפשר לחשב כמלה אחת) תרמ"ו עולה חרבונה זכור לטוב

למה חרבונה זכור לטוב כי בדבור פיו נתלה המן באזניו כקרני-פרה על העץ.

אם נסיר את המן מקרני-פרה (בלי הכולל) (95 – 645 = 550) יעלה תק"ן, שגרם לישראל לתקן דרכו.

אֲשֶׁר־עָשָׂה הֶמֶן – מדוגמת 1. במדבר מסעי לה, ה: אֶלְפִים בְּאֵמָה העלינו השערה על שיעור אלפיים אמה בחבל רפוי שיהיה קרוב לעיר משיעור אלפיים אמה בחבל מתוח. אם גואל הדם הורג את הרוצח בשגגה החוסה בעיר המקלט בתוך השיעור הפנימי דינו כרוצח, אם הורגו מחוץ לשיעור החיצוני עשה מצוה, אם הורגו בין שני השיעורים אסור אבל פטור.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
 תפיסת ההשקפה: אהבה – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא ממשט; מרא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממשט, לא ממש; טפא – טרף – שני
 משמעות, רבוי מתפשט; מרא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרא טפא – קבוצה שההלכה
 חלה רק על חלק מפרטיה; מוקד – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סוף – סדור שנהלף, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה – (קדמא – סדר קדמות; אלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא –
 דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פז – דרוש מהפסוק ריעין לנושא אחר בהלכה;

1.6 במדבר מסעי לגא (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)

במדבר מסעי לו, ח: וְכַל־בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

לְאַחֵד מִמְשַׁפְּחַת מִטָּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אָבִיתּוֹ:

[בבלי בבא בתרא קי, ב] והאיש (יורש) את אמו וכו'. מנא הני מילי? דהנו רבנן: [בבלי בבא בתרא קיא, א] (במ' מס' לו, ח) וְכַל־בַּת

יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל היאך בת יורשת שני מטות? אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר, ומתו וירשתן. ואין לי אלא בת, בן מנין? אמרת קל וחומר: ומה בת שהורע כחה בנכסי האב – יפה כחה בנכסי האם (בכתוב וְכַל־בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה), בן שיפה כחו בנכסי האב – אינו דין שיפה כחו בנכסי האם; וממקום שבאת (מזה שהבן יורש אביו תלמוד): מה להלן בן קודם לבת, אף כאן בן קודם לבת. הקדמה לקטע הבא בגמרא, רבי זכריה בן הקצב סבר שהיות ולמדו במידת קל וחומר או צריך לקחת גם את המסקנה מקל וחומר שבה דיו ללמד להיות כמלמד וזכויות הבן הלמד לא יעלו על זכויות הבת המלמדת והבן והבת יהיו שווין בירושת אמן.

ר' יוסי בר' יהודה ור"א בר' יוסי אמרו משום רבי זכריה בן הקצב: אחד הבן ואחד הבת שווין בנכסי האם. מאי טעמא? דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ותנא קמא לא דריש דיו? והא דיו דאורייתא הוא! דתניא: מדין קל וחומר כיצד? (במ' בהעי' יב, ד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה וְאֲבִיהָ יִרְקַב פְּגִינָהּ הֲלֹא תִפְלֹם שְׁבַעַת יָמִים (תפג'ר שבועת ימים) ימים מחיזין למפג'ה ואחר תפאקף: קל וחומר לשכינה ארבעה עשר, אלא דיו לבא מן הדין (הלמד) להיות כנדון (כמלמד)! בעלמא דריש דיו, ושאני הכא, דאמר קרא: מִמִּטּוֹת, (שונה כאן, אמנם הבן הגיע אל ירושת האם בקל וחומר מהבת אבל כדי שהבן יקדים את הבת בירושת אמו יש להוסיף לימוד ב-) מְקִישׁ מִטָּה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב, מה מטה האב – בן קודם לבת, אף מטה האם – בן קודם לבת.

[רשב"ם] מקיש מטה האם כו' – מאחר דאתא בן בקל וחומר דירוש את אמו כבת והוקשו המטות בתיבה אחת דלא כתב שני מטות הלכך דרשינן מה מטה האב כו'

טט – מצאנו שלמידת הלימוד קל וחומר עשויה להיות תבנית טעמים קדמא ואולא ואחריה באותו חצי פסוק או בחצי הפסוק הבא או בחצי הפסוק הבא תבנית טעמים גרשיים (או אולא-גרש) מהפך פשטא (הסדר שבפר' מרים) וזה מלמד דיו לבא מן הדין להיות כנדון; לפעמים הסדר הוא הפוך גרשיים מהפך פשטא בתחילה וקדמא ואולא בחצי הפסוק הבא או הבא. כאן אין תבנית קדמא ואולא לא לפני ולא אחרי תבנית גרשיים מונח רביע. לכן תבניות הטעמים לא מרמזות על לימוד בקל וחומר. אבל יש מסורת ללימוד ירושת הבן את אמו קודמת את ירושת הבת את אמה בלימוד בקל וחומר. אלא שלקו"ח יש תכונה של דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומגיעים למסקנה השגויה שכן ובת חולקים שווה בירושת אמה. לכן הגמרא מתרצת שבהפעלת עוד מידת לימוד של היקש על מלת מִמִּטּוֹת נלמד שהבן קודם לבת בירושת אמה.

תבנית הטעמים של הקרא (במ' מס' לו, ח) וְכַל־בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה – גרשיים מונח רביע יש לה תפקיד של כעין המידה יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו יצא. לומר שללימוד בקל וחומר יש להוסיף לימוד בהיקש ממילת מִמִּטּוֹת, מְקִישׁ מִטָּה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב, מה מטה האב – בן קודם לבת, אף מטה האם – בן קודם לבת. והבן (הלמד) מקדים את הבת (המלמד) בירושת אמה.

מוצעת דרך נוספת ללימוד. מצאנו שיש מידת לימוד שגם בה יש מלמד ולמד אבל בה הלמד עולה על המלמד. תבנית הטעמים היא קדמא ואולא ואחריה באותו חצי פסוק או חצי הפסוק הבא או הבא גרשיים (או אולא-גרש) [מונח] רביע (ואולי גם בסדר הפוך). כאן אין תבנית קדמא ואולא לא לפני ולא אחרי תבנית גרשיים מונח רביע. אבל אם נאמר שהקל וחומר של הגמרא עומד במקום קדמא ואולא ואחרי עומדת תבנית הטעמים גרשיים (או אולא-גרש) [מונח] רביע של (במ' מס' לו, ח) וְכַל־בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה אז מתקבלת התוצאה שהבן הלמד עולה על הבת המלמדת והוא מקדים את הבת בירושת אמה.

מה מלמדת תבנית הטעמים של מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל? – זרקא מונח סגול. פשט התוכן מלמד שאין הסבת נחלה ממטה למטה. דרשת הקל וחומר עם ההיקש של מטה האם למטה האב מלמדת מה מטה האב – בן קודם לבת, אף מטה האם – בן קודם לבת. והיות והבן שייך למטה האב אז למעשה זה מלמד שיש הסבת נחלה ממטה למטה. לכן אפשר שההקשה המבוססת על מלת מִמִּטּוֹת היא לא רק מהמלה אלא גם מהטעם זרקא המטעים את המלה, ולמעשה מכל התבנית זרקא מונח סגול בתפקיד כעין גורע מהענין משהו מסוג הענין או מוסף מהענין משהו מסוג הענין. הגורע משמעו שנחלת האם שירשה בנה מאב משבט אחר נגרעת מנחלת שבט האם ונוספת על נחלת שבט הבן שהוא כשבט אביו. יתירה מזה הבת נמשכת אחרי מטה אביה. לכן גם ירושת הבת נגרעת משבט אמה ונוספת על שבט אביה. ואפשר שלכך מרמז טעם מונח במלת בְּנֵי כרובי הגריעה גם ע"י הבת משבט אמה וגם ההוספה על ידה של הנחלה שירשה לנחלת שבט אביה. וכך משמע מפי' [העמק דבר] מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ... ואף על גב שתשוב נחלת אמה, ומפרש הטעם שיקרה נחלת אביה מנחלת אמה: ובפי' [הרחב דבר] אומר מזה המקרא אפשר להוכיח שאין איש יורש את אשתו כשהוא בקבר, תבנית זרקא מונח סגול בתפקיד גורעת ירושת איש את אשתו ואחרי מותו ולכן אינו מנחיל לילדיו את ירושת האם. וה-[משך חכמה] לומד שאין האם (א' צרויה) יורשת את בנה ובתה אלא רק אביה ואמה.

[רשב"ם] מקיש מטה האם כו' – מאחר דאתא בן בקל וחומר דירוש את אמו כבת והוקשו המטות בתיבה אחת דלא כתב שני מטות הלכך דרשינן מה מטה האב כו' ולקמיה פרכינן אי מה מטה האב בכור נוטל בה פי שנים כו'. אמנם הבן יורש אמו אבל אם יש בנים אחדים לאמא אין הבכור נוטל פי שנים מאחיו בירושת אמה. וזה נדרש בתחילת [ב"ב קיא, ב] וטעמא מאי? אמר אביי, אמר קרא: (דב' תצא כא, ז) בְּכָל אֶשְׁרֵי־מִצְאָ לוֹ, לו' – ולא לה. ...

ובהמשך [ב"ב קיא, ב] אלא אמר רבא, אמר קרא: (דב' תצא כא, ז) לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לאיש, ולא משפט הבכורה לאשה. [תורה תמימה = ת"ת] (דב' תצא כא, ז) לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה – אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם, דאמר קרא לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לאיש ולא לאשה [בכורות נ"ב א']:

[ת"ת הערה קל] ר"ל בנכסי מלוג שלה, דכך משמע הלשון בְּכָל אֶשְׁרֵי־מִצְאָ לוֹ כי הוא וגו' לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה אבל לא בכל אשר ימצא לה: לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לאיש, ולא משפט הבכורה לאשה. לוֹ – טפחה בתפקיד שני משמע שאיש זה לא רק הבן הבכור אלא גם האב ואז כוונת משפט הבכורה היא בנכסי האב, ולא משפט הבכורה לאשה הפשט שאין לבת משפט בכורה, השנוי בא לומר שאשה כוונה לאמא ואין לבן משפט בכורה בנכסי האם.

